

Οι πρόσφυγες χρειάζονται τη γλώσσα. Πώς μπορούν να τους βοηθήσουν οι εθελοντές;

Hans-Jürgen Krumm (Πανεπιστήμιο της Βιέννης)
μέλος της συντονιστικής ομάδας LIAM
(Γλωσσική Ένταξη για τους Ενήλικες Πρόσφυγες)

Οι πρόσφυγες χρειάζονται τη γλώσσα: αυτοί που χρησιμοποιούν μια χώρα ως ενδιάμεσο πέρασμα ενδιαφέρονται κυρίως για τη γλώσσα της χώρας προορισμού, ενώ εκείνοι, που επιθυμούν να παραμείνουν σε μια χώρα και να ζητήσουν άσυλο, θα δεχτούν με χαρά οποιαδήποτε ευκαιρία τους δίνεται να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής. Ωστόσο χρειάζεται χρόνος μέχρι να βρεθούν σε περιβάλλον που να ευνοεί τη συστηματική εκμάθηση της γλώσσας ή μέχρι να μπορέσουν να αποκτήσουν πρόσβαση σε οργανωμένα μαθήματα γλώσσας. Εδώ παίζουν το ρόλο τους οι διάφοροι εθελοντές-βοηθοί καθώς και οι ΜΚΟ που επιθυμούν να συμβάλουν στην εκμάθηση της γλώσσας.

Υπάρχουν εννοείται εξειδικευμένοι καθηγητές για τη διδασκαλία της γλώσσας στους πρόσφυγες. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα αποτελεσματικό, εν μέρει γιατί αυτό που χρειάζονται οι πρόσφυγες δεν είναι (ακόμα) συστηματικά μαθήματα γλώσσας αλλά μια βασική εισαγωγή στη γλώσσα της χώρας υποδοχής ή κάποια γλωσσική υποστήριξη. Επιπλέον, κάποιες ΜΚΟ δε διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα για το σκοπό αυτό. Εδώ λοιπόν έρχονται πάλι να παίξουν το ρόλο τους οι εθελοντές.

Αυτό που χρειάζεται δεν είναι ένας πιο «απλός» τρόπος διδασκαλίας, με την προσδοκία οι εθελοντές να μιμηθούν τα συνηθισμένα μαθήματα γλώσσας (με διδασκαλία γραμματικής, ανάπτυξη δεξιοτήτων, διδασκαλία προσαρμοσμένη στις ανάγκες του μαθητή και συγκρίσεις μεταξύ των γλωσσών), τομέας στον οποίο δεν έχουν ειδικευτεί. Αυτό θα τους προκαλούσε άγχος και θα τους έκανε να νιώθουν ότι «Παρ' ότι δεν είστε δάσκαλοι και δεν έχετε τέτοια εκπαίδευση, θα πρέπει να κάνετε ό,τι κάνουν οι δάσκαλοι».

Αυτό που χρειάζονται οι εθελοντές είναι να επικεντρωθούν στις **συγκεκριμένες συνθήκες:**

|| **Οι εθελοντές βοηθούν τους πρόσφυγες να αποκτήσουν τις βασικές γνώσεις της εθνικής γλώσσας. Πώς θα μπορούσαν να συμβάλουν αισθητά σ'αυτό, παρά το ότι δεν είναι εξειδικευμένοι καθηγητές;**

Παρακάτω παραθέτουμε τα βασικά σημεία που μπορούν να λάβουν υπόψη οι εθελοντές, έτσι ώστε να καταλάβουν πώς μπορούν να βοηθήσουν τους πρόσφυγες .

1. Καθώς δεν είστε εξειδικευμένοι, μην προσπαθείτε να μιμηθείτε τους καθηγητές γλωσσών. Επικεντρωθείτε σε αυτό που μπορείτε ΕΣΕΙΣ να κάνετε.

Όταν κανείς προσφέρει γλωσσική υποστήριξη στους πρόσφυγες, το να ΜΗΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ έχει μεγάλα πλεονεκτήματα όπως:

- Δε χρειάζεται να ακολουθήσετε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα ή να έχετε ως στόχο ένα συγκεκριμένο επίπεδο γνώσεων, ή να διδάξετε συγκεκριμένη ύλη από κάποιο βιβλίο· αυτό που έχει σημασία είναι οι συμμετέχοντες στη διαδικασία.
- Δε χρειάζεται να διδάξετε γραμματική, διότι ο στόχος δεν είναι να μάθουν οι πρόσφυγες τη γλώσσα σε επίπεδο εξετάσεων, αλλά κυρίως να καταλαβαίνουν τα βασικά σημεία της γλώσσας και να μπορούν να συνεννοούνται στην καθημερινότητα. Η γραμματική μπορεί να είναι χρήσιμη κάποιες φορές, αλλά δεν είναι ο βασικός στόχος. Κάποιοι πρόσφυγες, κυρίως οι πιο μορφωμένοι, μπορεί να κάνουν πιο εξειδικευμένες ερωτήσεις, όσον αφορά στη γραμματική.
- Θα πρέπει να τους τονίσετε ότι δεν είστε καθηγητές και ενδεχομένως να ζητήσετε χρόνο προκειμένου να ρωτήσετε κάποιον ειδικό ή να ψάξετε κάτι που δε γνωρίζετε.
- Δε χρειάζεται να διορθώνετε τα λάθη τους- παρά μόνο να τονίζετε τη σωστή απάντηση έτσι ώστε να θυμούνται το σωστό. Οι πρόσφυγες έχουν συνηθίσει να κάνουν γλωσσικά “λάθη”. Όταν λοιπόν οι εθελοντές τους βοηθούν να μάθουν τη γλώσσα, θα πρέπει να τους κάνουν να αισθάνονται ότι οποιαδήποτε προσπάθεια, ακόμη και τα λάθη, είναι αποδεκτά.

2. Η εθνική γλώσσα μιας χώρας είναι πολύ σημαντική για τους πρόσφυγες, αλλά δεν είναι το βασικό τους πρόβλημα ή στόχος - μην τους πιέζετε πολύ προς αυτή την κατεύθυνση. Επικεντρωθείτε στην “εύκολη”, αυτόβουλη εκμάθηση της γλώσσας.

- Οι πρόσφυγες έχουν πολλές ανησυχίες και φόβους για την οικογένειά τους, για το πώς θα επιβιώσουν τις αμέσως επόμενες μέρες, νύχτες ή και εβδομάδες, για το πώς θα βρουν τροφή, ενώ νιώθουν μια γενικότερη ανασφάλεια για τη ζωή τους, κ.α. Είναι ωραίο, μέσα σε όλα αυτά, να επιθυμούν να μάθουν τη γλώσσα μας, ωστόσο οφείλουμε να σεβαστούμε το γεγονός ότι πολλές φορές θα υπάρχουν άλλες πιο σημαντικές προτεραιότητες γι'αυτούς και να δείχνουμε κατανόηση αν αργούν, αν απουσιάζουν απ'το μάθημα ή αν χρειαστεί να χρησιμοποιήσουν τα κινητά τους τηλέφωνα, κ.α.
- Όταν κανείς υποστηρίζει τους πρόσφυγες στην εκμάθηση της γλώσσας πρέπει να γνωρίζει ότι απευθύνεται σε ομάδες, οι οποίες αποτελούνται από άτομα που διαφέρουν μεταξύ τους, αλλά και ότι η σύσταση των ομάδων αυτών αλλάζει συνεχώς, με αποτέλεσμα να μη μπορεί να υπάρχει πάντα συνέχεια στη μετάδοση της γνώσης. Γι'αυτό δε θα ήταν κατάλληλη μια «συστηματοποιημένη διδασκαλία της γλώσσας».
- Η κοινωνία στις χώρες υποδοχής πιέζει συνέχεια όσους μιλούν άλλες γλώσσες να μάθουν την εθνική γλώσσα. Ωστόσο, για κάποιους πρόσφυγες, η γλώσσα της χώρας προέλευσής τους ή της οικογένειάς τους είναι η μόνη περιουσία που διαθέτουν και παράλληλα τους δίνει μια αίσθηση ασφάλειας στο ξένο περιβάλλον. Αυτό σημαίνει ότι, όταν τους βοηθά κανείς να μάθουν την

εθνική γλώσσα, δεν πρέπει να τους πιέζει καθόλου αλλά επιπλέον οφείλει να τους επιτρέπει ή ακόμη και να ενθαρρύνει τη χρήση της δικής τους γλώσσας.

3. Δε μπορείτε να λύσετε όλα τα προβλήματα των προσφύγων και δε θα πρέπει να έχετε μεγάλες απαιτήσεις από τον εαυτό σας.

- Εδώ πάλι είναι σημαντικό να θυμάστε ότι δεν είστε καθηγητής. Δεν οφείλετε να φτάσετε κάποιους στόχους - το μόνο που πρέπει να κάνετε για τους πρόσφυγες είναι να χτίσετε μια “γέφυρα” προς την καινούρια γλώσσα. Για το λόγο αυτό, δε θα πρέπει να απογοητευτείτε αν κάποιοι δεν ανταποκρίνονται όπως θα θέλατε, αν συνεχίζουν να κάνουν λάθη ή αν κάποιοι παραμένουν σιωπηλοί.

- Επιπλέον, οι πρόσφυγες προφανώς διαφέρουν μεταξύ τους (όσον αφορά στην εκπαίδευσή τους, στην κοινωνική τάξη, στην εξοικείωση με τις γλώσσες). Έτσι δε θα πρέπει να προσδοκάτε ότι όλοι τους θα είναι ταυτόχρονα το ίδιο καλοί στο να μιλούν, να καταλαβαίνουν, να γράφουν και να διαβάζουν τη γλώσσα. Αφήστε αυτές τις διαφορές να υπάρχουν· δεν είναι δική σας αρμοδιότητα να τις εξαλείψετε.

- Πάνω απ'όλα, δεν είστε ειδικοί στους νόμους που αφορούν στο άσυλο, ή ψυχολόγοι, οι οποίοι γνωρίζουν από ψυχικά τραύματα. Θα πρέπει λοιπόν να αποφεύγετε τομείς που έχουν να κάνουν με το νομικό πλαίσιο του ασύλου, την προσφυγιά, ακόμη και την “οικογένεια”. Αν κάποιοι πρόσφυγες ανοίξουν συζήτηση από μόνοι τους για τέτοια θέματα, τότε δεν υπάρχει πρόβλημα. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, αντί να τους δίνετε πληροφορίες, οι οποίες θα μπορούσαν να μην είναι σωστές, κατευθύνετε τους ώστε να βρουν την κατάλληλη επαγγελματική βοήθεια που χρειάζονται. Μην απαντάτε απαραιτήτως σε όλες τις ερωτήσεις τους.

4. Τα ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ σας ως εθελοντές είναι ότι δε χρησιμοποιείτε συμβατικούς τρόπους διδασκαλίας. Αντιθέτως μπορείτε να είστε:

- ο άνθρωπος που εξηγεί και δίνει πληροφορίες. Γνωρίζετε πώς λειτουργούν τα πράγματα στη χώρα υποδοχής και το επίπεδο γλώσσας που χρειάζεται να χρησιμοποιεί κανείς σε κάθε περίπτωση: π.χ. τις στερεότυπες φράσεις που χρειάζονται στην καθημερινή γλώσσα (π.χ. «Πώς λέγεται αυτό;», «Πόσο κοστίζει;», «Πού μπορώ να βρώ...;»)

- ο άνθρωπος που μαθαίνει και άλλα πράγματα στους πρόσφυγες, με τη βοήθεια της γλώσσας. Έτσι, είναι απαραίτητο για τη γλωσσική υποστήριξή τους, να τους μαθαίνετε λεξιλόγιο και να επισκέπτεσθε διάφορους χώρους μαζί τους (με τη μορφή εκδρομών).

- ο άνθρωπος που είναι ο συνδεδεμένος κρίκος- με το ΧΡΟΝΟ, την ΥΠΟΜΟΝΗ και την ετοιμότητα να τους ΑΚΟΥΣΕΙ. Γι' αυτό παρακαλούμε να αφήνετε τους πρόσφυγες, που έρχονται σε εσάς, να σας καθοδηγούν και να μην περιορίζετε σε συγκεκριμένο πρόγραμμα εκμάθησης.

- ο άνθρωπος τον οποίο οι πρόσφυγες θα μιμούνται γλωσσικά. Αυτό δε σχετίζεται με τη γραμματική αλλά με τη μίμηση και χρήση χρήσιμων λέξεων και φράσεων.

5. **Πέντε παγίδες, τις οποίες ευτυχώς μπορείτε να αποφύγετε, καθώς δεν είστε επαγγελματίες καθηγητές και δεν παραδίδετε συνηθισμένα μαθήματα γλώσσας.**
- i. **Υπερβολική έμφαση στη διδασκαλία:** Είμαστε απλοί βοηθοί στη διαδικασία μάθησης της γλώσσας και όχι καθηγητές, ώστε να πρέπει να αποδείξουμε πόσο καλοί είμαστε στη δουλειά μας.
 - ii. **Εμμονή με τον έλεγχο:** Οι πρόσφυγες μιλούν γλώσσες που εμείς δεν καταλαβαίνουμε. Δε χρειάζεται να καταλαβαίνουμε οτιδήποτε συμβαίνει, καθώς ο έλεγχος δεν είναι στα καθήκοντά μας.
 - iii. **Επιθυμία να κάνουμε διορθώσεις:** Δε χρειάζεται να διορθώνουμε όλα τα λάθη και να δείχνουμε πόσο έξυπνοι είμαστε. Η εξάλειψη λαθών δεν είναι το ζητούμενο...
 - iv. **Πίεση λόγω ευθυνών:** Δεν είμαστε υπεύθυνοι για να λύσουμε όλα τα ερωτήματα και προβλήματα των προσφύγων. Αναγνωρίζουμε και τις δικές μας αδυναμίες.
 - v. **Σύνδρομο υπερπροστασίας:** Οι πρόσφυγες είναι και οι ίδιοι ενήλικες· τα έχουν καταφέρει σε πολλές και δύσκολες καταστάσεις και πρέπει να προσδοκάμε ότι έχουν πολλές δυνατότητες να καταφέρουν ακόμα περισσότερα.
6. **Αν θέλετε να βοηθήσετε τους πρόσφυγες να μάθουν τη γλώσσα, θα ήταν χρήσιμο να μάθετε κάποιες πληροφορίες για αυτούς, όπως:**
- **Το επίπεδο γνώσης της μητρικής τους γλώσσας:** Ποιός μπορεί να μιλήσει μια από τις γλώσσες που γνωρίζουν οι πρόσφυγες και να βοηθήσει στη διερμηνεία; Υπάρχουν γλωσσολόγοι ανάμεσα τους;
 - **Προηγούμενη εμπειρία εκμάθησης γλώσσας:**
Ποιές γλώσσες γνωρίζουν και σε ποιό επίπεδο; Υπάρχει κάποια κοινή γλώσσα συνεννόησης ανάμεσα σε εσάς και στους πρόσφυγες καθώς και μεταξύ των προσφύγων;
 - **Προηγούμενη γνώση της γλώσσας της χώρας υποδοχής:** Δώστε τους την ευκαιρία να μιλήσουν (π.χ. χρησιμοποιώντας εικόνες, φωτογραφίες) και παρατηρήστε τις γλωσσικές τους ικανότητες.
 - **Επαφή με την εθνική γλώσσα, έξω από τα πλαίσια του μαθήματος.**

Ίσως να μπορείτε να συμβουλευτείτε και άλλους ανθρώπους, όπως κοινωνικούς λειτουργούς. Κάποιος πρόσφυγας μπορεί να χρησιμεύσει ως διερμηνέας, αν μιλάει κάποια κοινή γλώσσα συνεννόησης, όπως π.χ. Αγγλικά, Γαλλικά, Βοσνιακά, Τουρκικά, Φαρσί, Γερμανικά, κ.α. Μπορείτε επίσης να φτιάξετε τα «γλωσσικά πορτραίτα» των προσφύγων. Μπορείτε δηλαδή να δώσετε στον κάθε πρόσφυγα από μια φιγούρα, την οποία θα χρωματίσει με διαφορετικά

χρώματα, τόσα όσα και οι γλώσσες που μιλάει, έτσι ώστε οι γλωσσικές γνώσεις¹ του καθένα να είναι ορατές σε όλους. Εντοπίστε τις διαφορές μέσα στην ομάδα ώστε να καταλάβετε τί μπορεί να κάνει ο καθένας. Μόνο όταν αυτό είναι ξεκάθαρο θα μπορούν οι συμμετέχοντες να μαθαίνουν ο ένας απ'τον άλλο.

7. Μη στήσετε μια «τάξη» αλλά φτιάξτε έναν χώρο όπου όλοι θα θέλουν να έρχονται και θα νιώθουν άνετα. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό κάποιες φορές να βγαίνετε όλοι μαζί από το χώρο αυτό, έτσι ώστε να έχουν οι πρόσφυγες την εμπειρία της γλώσσας σε πραγματικές συνθήκες.

➤ **«Συναντήσεις» με τη γλώσσα**

- σε «εκδρομές», περιπάτους στην πόλη κατά τη διάρκεια των οποίων γίνεται προφορική περιγραφή για ό,τι συμβαίνει.

➤ **Συμμετοχή σε δράσεις στις οποίες ο καθένας έχει να κάνει κάτι που του ταιριάζει.**

- χειροτεχνίες, ανέβασμα θεατρικής παράστασης, μουσικές παραστάσεις κ.α.

Όταν οι άνθρωποι «κάνουν» κάτι, χρησιμοποιούν τη γλώσσα στην πράξη. Να κάνετε λοιπόν διάφορες δραστηριότητες με τους πρόσφυγες και απλά να περιγράφετε προφορικά τί κάνετε εκείνη την ώρα (μπορείτε για παράδειγμα, καθώς κάνετε τον περίπατό σας να πείτε στους πρόσφυγες να τραγουδήσουν μαζί σας ή να επαναλάβουν λέξεις όλοι μαζί).

8. Αν η γλωσσική υποστήριξη που προσφέρετε θα πρέπει να μοιάζει περισσότερο με μάθημα (π.χ. αν σας το ζητάει ο οργανισμός για τον οποίο εργάζεστε), λάβετε υπόψη τις παρακάτω βασικές οδηγίες:

- Προσφέρετε υποστήριξη μόνο όταν αυτή ανταποκρίνεται στις **ανάγκες** των προσφύγων, οι οποίες συνδέονται με την προσωπική ή κοινωνική ζωή τους και την εργασία τους.

- Σιγουρευτείτε πώς ό,τι κάνετε, είναι αρκετά **ευέλικτο** ώστε να λαμβάνεται υπόψη η διαφορετικότητα μεταξύ των ανθρώπων.

- Ενθαρρύνετε τους πρόσφυγες να μαθαίνουν τη γλώσσα και μόνοι τους, π.χ. εμπλέκοντάς τους σε συζητήσεις.

- Βάλτε ρεαλιστικούς στόχους, που να συμβαδίζουν με τις καταστάσεις που ζουν οι πρόσφυγες και τις δυνατότητές τους (συμπεριλαμβανομένης της κούρασης, της ανησυχίας τους κ.α.)

¹ Krumm, Hans-Jürgen:

- *German* : <http://tujournals.ulb.tu-darmstadt.de/index.php/zif/article/view/538/514>

- *English*:

<https://year3french.wikispaces.com/Language+Portrait+activity?responseToken=04e4a85bfff284a8766f1639577935309>

- *French*:

G. Zarate, D. Lévy, C. Kramersch (ed): Précis du plurilinguisme et du pluriculturalisme (Paris 2008): Krumm: Plurilinguisme et subjectivité – portraits de langues, p. 109-112

- Σεβαστείτε τη μητρική γλώσσα του κάθε πρόσφυγα και εκτιμήστε αλλά και ταυτόχρονα χρησιμοποιήστε δημιουργικά την πολυγλωσσική και την πολυπολιτισμική εμπειρία του.
- Μη συνδυάζετε την εκμάθηση της γλώσσας με εξετάσεις, τεστ ή ποινές. Να επαινείτε τους πρόσφυγες πολύ και να τους ενθαρρύνετε, όταν δίνεται η ευκαιρία.
- Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να συμβουλευτείτε την ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Γλωσσική Ένταξη των Ενήλικων Προσφύγων (Linguistic Integration of Adult Migrants), η οποία είναι διαθέσιμη στα Αγγλικά και στα Γαλλικά, ενώ κάποια άρθρα υπάρχουν και σε άλλες γλώσσες. Εκεί θα βρείτε **λέξεις-κλειδιά** με χρήσιμες πληροφορίες καθώς και συχνές ερωτήσεις (στην ενότητα FAQs). Στο άμεσο μέλλον θα υπάρχουν εκεί πιο συγκεκριμένες πληροφορίες, όσον αφορά στις δράσεις που γίνονται με τους πρόσφυγες:

www.coe.int/lang-migrants

Κλείνοντας, θα πρέπει να τονιστεί εκ νέου ότι η πρώτη επαφή με τη γλώσσα της χώρας υποδοχής και η γλωσσική υποστήριξη δε συνδέονται με το συνηθισμένο τρόπο διδασκαλίας αλλά με πιο πρακτικές δράσεις, κατά τις οποίες οι εθελοντές επικεντρώνονται σε δραστηριότητες στις οποίες οι ίδιοι είναι καλοί, π.χ. κάνουν διαλόγους, δίνουν δυνατότητες ακουστικών ερεθισμάτων, οργανώνουν επισκέψεις σε διαφορετικά «γλωσσικά περιβάλλοντα» και μαζί με τους πρόσφυγες γίνονται παρατηρητές των καταστάσεων που συναντούν.